

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р **Мария Колева Ангелова-Атанасова** по представените научни публикации на гл.ас. д-р **Албена Найденова Мирчева-Жечкова**, участник в конкурс на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ за доцент по направление 2.1. Филология (Общо езиковедение, Палеобалкански езици) - ДВ, бр. 31/ 18.04.2017 г.

От биографичната справка на гл.ас. д-р А. Мирчева-Жечкова е съвършено очевидно, че интересът към класическите езици и култури, и изобщо към езиковата старина, е отдавнашен и е бил в основата на избора ѝ на учебно заведение и специалност, а впоследствие и на научно поприще. След обучение по класически езици и култури в НГДЕК и Софийския университет, тя е учителка по старогръцки език, а след това и преподавателка в СУ, където като редовен аспирант защитава дисертация „Особености на гръцкия език в периода IV–VI век по епиграфски данни от България“. Като университетски преподавател води семинарни занятия и чете лекционни курсове по общо езиковедение, палеобалкански езици и старогръцки език, участва в съставяне на *Помагало по общо езиковедение* (2012 г.). Владее немски, английски и руски; ползва френски и италиански. Този широк прозорец към съвременните научни постижения ѝ позволява информирано участие в престижни научни форуми и е надеждна основа за успех в областта на заявените от нея научни области: класически езици, късногръцка епиграфика, палеобалкански езици, общо и индоевропейско езиковедение.

За участие в конкурса за доцент гл.ас. д-р А. Мирчева-Жечкова е представила книга, 8 статии и 3 рецензии. Представените материали са от периода след защитата на дисертацията и са пряко свързани с проблеми на палеобалканските езици.

Основен труд е книгата *Увод в палеобалканистиката* (София, 2017, 246 с.). Трудно е да си представим по-синтезиран и същевременно по-наситен с информация труд за съвременното състояние на изследванията по палеобалканистика. Конкретният подтик за създаването му е осъзнаването на факта, че четири десетилетия след авторитетната монография на Вл. Георгиев „Траките и техният език“ (1977) и обзорните книги от същия период на R. Katičić (1976) и В.П. Нерознак (1978) информацията за палеобалканските езици и култури се нуждае от обобщаващ труд на български език. За авторката, която десетилетие чете лекции в тази област и ежегодно ги обновява и допълва с актуална информация, това е добре осъзната насъщна потребност на обучението на студентите, но създаденият компендиум удовлетворява потребностите на много по-широк кръг специалисти и интересувачи се от тези проблеми.

Основна цел на изследването е „...читателите да добият сравнително изчерпателна и осъвременена представа за най-важните характеристики на отделните палеобалкански езици, техните родствени отношения, близостта и различията им във фонетично, морфологично и лексикално отношение“. Изложението съдържа и „сведения за историята на изследванията, съществуващите хипотези и спорните въпроси..., както и насоките в съвременния им етап на изучаване“ (Увод, с.11). Изпълнението на тези цели предполага доста разгърнато съдържание, което включва въвеждаща част *Палеобалканистиката и изучаването на палеобалканските езици* (с.19-28), *Пеласгите като предгръцко население на Елада... Пеласгийски език* (с.29-47), *Крито-микенската писменост. Езикът на линеар Б* (с. 48-62), *Траките – етногеографска ситуация и исторически свидетелства. Преглед на изучаването на тракийския език* (с. 63-156), *Даконизийската езикова общност* (с. 157-173), *Фригийски език* (с. 174-196), *Илирийски език* (с. 197-214), *Древен македонски език* (с. 218-226). Книгата завършва със *Заклучителни думи* (с. 227-229), *Библиография* (с. 230-240) и резюме на английски език. Тази структура позволява всеки от реликтните езици да бъде самостоятелно и пълноценно пред-

ставен – толкова пълно, колкото съвременното научно знание позволява, с достатъчно внимание към приноса на учени от миналия век и към различните тези и дискуссионни проблеми. Разбираемо е, че най-много място е отредено за тракийския език – етногеографската ситуация, исторически свидетелства за траките и езика им, история на проучванията, пантеон, антропоними, етноними, географски имена, сравнително-историческа фонетика, морфология, словообразуване, надписи (стари и новооткрити) на тракийски език. Многоаспектното представяне на известната в наши дни информация за етноса, езика и културата му са надеждна основа за вникване в същността и характера на езиковите му контакти и за по-точно определяне на близостта и различията му с останалите древни езици. Прецизният подбор на известните на науката глоси, топоними и антропоними, които имат сигурна или доста вероятна етимология, свидетелства не само за ерудиция, но и за потребната доза предпазливост, от която формулирането на по-категорични научни изводи за езикова принадлежност, характер на езиковите контакти и пр. се нуждаят. Детайлният езиков анализ позволява да се коригират или допълнят от авторката съществуващите до момента етимологии, което е много ценен личен принос. Важно е да отбележим при това умението ѝ да надгражда новото над известното, с подобаващо уважение към идеите на предходни изследвачи и изтъкване на приноса им. Критиката към грешки и заблуди е градивна, много премерена, винаги добре обоснована с научни факти и доказателства – резултат на впечатляваща ерудиция и етика, все по-дефицитни днес. С това се характеризира цялата ѝ научна продукция, на която тук няма възможност да се спирам в детайли, но бих насочила специално вниманието към статията „Трако-дакийската” лексика в румънския език (по повод на два етимологични речника на румънския език).

Със сигурност запознатите с труда на д-р А. Мирчева-Жечкова ще отбележат особения ѝ принос при анализа на представения езиков материал и факта, че за пръв път се проследява отражението на индоевропейските ларингали в различните позиции на анализиранията имена и апелативи. Резултатите от този нов подход заслужават особено внимание, защото са ключ към разбирането на някои различия между тракийския и други палеобалкански езици (вж. напр. данните за промяна на тембъра на гласната в началото на думата пред гласна; за липсата на протетични гласни пред начална съгласна; за вокализирането на интерконсонантните ларингали само в първата сричка и др. - с.129-130). Тази част, както и цялата глава, посветена на сравнително-историческата фонетика на тракийския език, основаваща се на примери от анализиранията глоси и имена, допълнена от страниците върху морфологията и словообразуването на езика, са важна част от днешното ни знание и фундамент, върху който ще стъпят следващите изследвания. В този смисъл книгата е непреходно четиво за обучение и самообучение на траколози и палеобалканисти. И не само! – имам предвид страниците, посветени на епиграфиката, в които авторката допуска във връзка със самотитното писмо от печата в Караново и плочката от Градешница, че „преди траките... в източните части на Балканския полуостров е живял народ с високо ниво на духовна и материална култура, който вероятно е създал и ползвал собствена писменост” (с.156). Наистина не знаем какви тайни крият непроучените още могили и светилища. Както авторката подчертава, „Всяка нова находка се оказва от значение, като понякога разкрива неизвестни факти от лингвистичен и етнокултурен характер, а понякога потвърждава изводи, съществували до момента само като хипотези” (с. 227), Тия дни при разкопки край Рибен археолози от Плевен попаднаха на глинена плочка с неразчетен още надпис, за която допускат, че е поне от 5000 години (<http://afish.bg/news/item/11116-otkriha-pismenost-na-5000-godini-krai-pleven.html>).

Останалите реликтни езици са представени с различни по обем глави поради различието в тяхната документираност и състояние на изследванията, но винаги доста-

тъчно пълно, за да бъдат обхванати актуализираните безспорни данни за тях и представени тезите за тяхната взаимовръзка и взаимовлияние. Богатство за книгата са и приложените карти, които уплътняват представите ни за някогашното местоположение на древните племена на Балканите. Обобщените изводи са твърде значими: пеласгийският и тракийският език са близки, но имат и съществени различия; тракийският и дако-мизийският са отделни езици; фригийският и тракийският са далечно родствени; древният македонски е генетично родствен, но отделен език от гръцкия; илирийският е най-слабо проучен поради оскъдността на данните за него, но е безспорна връзката му с останалите палеобалкански езици. Съпоставянето на лингвистичните данни за изследваните езици показва родство, но и силно влияние на гръцкия език върху тях (с. 227), което е основание и за авторката да възприеме идеята за палеобалкански езиков съюз с водеща роля на гръцкия език (с. 228-229).

Впечатлението от представения основен труд е изцяло положително – съдържателен, многопластов, информативен, актуален, с впечатляващ личен принос в изследването на древните езици и техните взаимоотношения. Представени са стари и нови схващания на престижни автори, идеи и хипотези от миналия век и от съвременността, на чиято основа авторката изгражда днешната представа за реликтните езици и техните връзки в развитие, като ползва целия инструментариум на съвременната наука и мотивира своето становище по дискуссионни проблеми. Завидната ерудиция, стремежът към дълбочина и обективност на изследването, добре обмислената композиция, допълнени от прекрасния език и стил, точност и яснота на изказа, внушават доверие в истинността на текста и дълбоко уважение към автора му. Не познавам лично д-р А. Мирчева-Жечкова и нямам информация за качествата ѝ на преподавател, но съм убедена, че тя владее прекрасно своята аудитория и не само образова и възпитава, но и подбужда търсеция ум и го мотивира за развитие и самоусъвършенстване. Мислех, че това е изчезващ вид у нас, затова съм безкрайно удовлетворена, че го има. В този план добива смисъл и свършеното от предходни поколения за създаването на архиви и електронни бази данни на българската топонимия и антропонимия, което доскоро ми изглеждаше осъдено на разпиляване и забрава. Учени, които така внимателно се вглеждат във всеки детайл, ще намерят ключ и към отсяването на по-древно от ново в достигналите до нас имена. Картографирането на езикови реликти ще допринесе за изясняването на много въпроси, включително за географските точки, където трябва да търсим езикови следи от стари контакти. Колкото и много исторически свидетелства да има за пълно обезлюдяване на определени региони, не трябва да приемаме това за абсолютна истина – винаги има оцелели, които са живата връзка между старо и ново, и езикът, особено имената, пазят свидетелства за това.

Приложените статии са само потвърждение за качествата на един завършен и безспорно ерудиран, талантлив и самовзискателен изследвач, който създава научни приноси в една много трудна област на човешкото знание и отдавна не се нуждае от съвети и препоръки, а от подкрепа и заслужена оценка на труда му. Такъв учен и преподавател, достоен продължител на делото на Ст. Младенов и Вл. Георгиев, е основание за гордост и гаранция за просперитет на всеки университет и аз горещо препоръчвам на уважаемото научно жури да гласува за избирането на гл.ас. д-р А. Мирчева-Жечкова за доцент по направление 2.1. Филология (Общо езикознание, Палеобалкански езици), което с приносите си тя отдавна е заслужила.

24 авг. 2017 г.
В. Търново

Подпис:.....
(доц. д-р М. Ангелова-Атанасова)